

Atletlerin Yeni Tip Koronavirüs'e (Covid- 19) Yakalanma Kaygısı ve Covid-19 Aşısına Yönelik Tutumlarının İncelenmesi

Savaş AYHAN¹ Ercan TİZAR² Metin Can KALAYCI³ Yusuf GÖZAÇIK⁴

1 Dicle Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ORCID: 0000-0003-4238-1844

2 Dicle Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ORCID: 0000-0002-3961-7417

3 Dicle Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ORCID: 0000-0001-5047-7358

4 Dicle Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ORCID: 0000-0003-3525-4847

Makale Bilgisi

ÖZET

Gönderim Tarihi:

23.06.2022

Kabul Tarihi:

15.07.2022

Yayın Tarihi:

21.07.2022

Bu araştırmada atletlerin korona virüse yakalanma fobilerinin ve covid-19 aşısına yönelik tutumlarının incelenmesi amaçlandı. Belirlenen amaç doğrultusunda araştırma nicel araştırma türünde genel tarama modeline uygun olarak gerçekleştirildi. Örneklem seçimi uygun örnekleme yöntemine göre yapıldı. Araştırmanın evrenini Türkiye'deki atletler oluştururken; örneklemini ise araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen, yaşları 18 ile 35 arasında değişen 202 erkek ve 138 kadın olmak üzere toplam 340 atlet oluşturdu. Araştırmada, araştırmacılar tarafından araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanan ve katılımcıları tanımlayıcı bilgiler içeren demografik değişkenler formu ile birlikte Tekkurşun-Demir ve ark. (2020) tarafından geliştirilen "Sporcuların Yeni Tip Koronavirüse (Covid-19) Yakalanma Kaygısı Düzeyi Ölçeği" ve Geniş ve ark. (2020) tarafından geliştirilen "Covid-19 Aşısına Yönelik Tutumlar Ölçeği" temel veri toplama araçları olarak kullanıldı. Verilerin çözümlenmesi Windows için SPSS 22.0 istatistik paket programında yapıldı. Araştırmada, istatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edildi. Araştırmadan elde edilen verilerin istatistik analizi sonuçlarına göre; araştırmaya katılan sporcuların Covid-19'a yakalanma durumlarına göre Covid-19 fobisi ölçek toplam puan ortalaması ve Covid-19 fobisi bireysel kaygı alt boyutu puan ortalaması değerlerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilirken ($p < 0.05$); Covid-19 fobisi sosyalleşme kaygısı alt boyutu puan ortalaması değerlerinin ise anlamlı bir farklılık göstermediği saptandı ($p > 0.05$). Dahası; araştırmaya katılan atletlerin Covid-19 fobisi değerleri ile Covid-19 aşısına yönelik toplam tutum değerleri ve Covid-19 Aşısına Yönelik olumlu tutum değerleri arasında orta kuvvette ve pozitif yönde anlamlı bir ilişki belirlendi ($p < 0.01$). Araştırmaya katılan atletlerin Covid-19 fobisi değerleri ile Covid-19 aşısına yönelik olumsuz tutum değerleri arasında ise anlamlı bir ilişki tespit edilmedi ($p > 0.05$). Sonuç olarak; atletlerin Covid-19 fobilerinin Covid-19 aşısına yönelik tutumlarını etkileyebileceği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Atlet, Covid-19, Covid-19 Aşısı.

Investigation Of Athletes' Attitudes Together Concerning The New Type Of Coronavirus (Covid-19) And The Covid-19 Vaccine

Article Info

ABSTRACT

In this study, it was aimed to examine the phobias of catching the corona virus and the attitudes of the athletes towards the covid-19 vaccine. In line with the determined purpose, the research was carried out in accordance with the general survey model in the type of quantitative research. Sample selection was made according to convenient sampling method. While the athletes in Turkey constitute the universe of the research; The sample consisted of a total of 340 athletes, 202 men and 138 women, aged between 18 and 35, who wanted to voluntarily participate in the research. In the study, together with the demographic variables form prepared by the researchers in accordance

Sending date:

23.06.2022

Acceptance Date:

15.07.2022

Release Date:

21.07.2022

with the purpose of the research and containing descriptive information about the participants, the "New Type of Coronavirus (Covid-19) Anxiety Level of Athletes Scale" developed by Tekkurşun-Demir et al. (2020), the "Attitudes Towards Covid-19 Vaccine Scale" was used as the basic data collection tools. Data analysis was done in SPSS 22.0 statistical package program for Windows. In the study, the statistical significance level was accepted as $p < 0.05$. According to the results of the statistical analysis of the data obtained from the research; While it was determined that the mean score of the Covid-19 phobia scale total score and the mean score of the Covid-19 phobia individual anxiety sub-dimension showed a significant difference according to the status of the athletes participating in the study to catch Covid-19 ($p < 0.05$); It was determined that the mean score of the socialization anxiety sub-dimension of Covid-19 phobia did not show a significant difference ($p > 0.05$). Moreover; A moderately strong and positively significant relationship was determined between the Covid-19 phobia values of the athletes participating in the study, their total attitude values towards the Covid-19 vaccine and their positive attitude towards the Covid-19 Vaccine ($p < 0.01$). No significant relationship was found between the Covid-19 phobia values of the athletes participating in the study and the negative attitudes towards the Covid-19 vaccine ($p > 0.05$). As a result; It can be said that the Covid-19 phobias of the athletes can affect their attitudes towards the Covid-19 vaccine.

Keywords: Athlete, Covid-19, Covid-19 Vaccine.

GİRİŞ

Tarih boyunca bulaşıcı hastalıklar toplumlar arasında tahribatlara neden olmuştur. Günümüzde yeniden ortaya çıkan bulaşıcı hastalıklar şimdi benzeri görülmemiş bir hızla yayılmakta ve insan sağlığını çok ciddi bir şekilde tehdit eder duruma gelmiştir (WHO, 2020). Dünya Sağlık Örgütü'ne (WHO) göre, dünya son on yılda 20'den fazla bulaşıcı virüsün neden olduğu çeşitli hastalık ve salgınların ortaya çıkmasına tanık oldu. Bu salgınların bazılarını H1N1-2 ve MERS gibi yeni bulaşıcı virüslerin neden oldu bildirilmektedir (WHO, 2020a).

Son yirmi yılda, koronavirüs ile ilişkili hastalıkların (SARS ve MERS) ortaya çıkması, halk sağlığı sistemlerine küresel zorluklar getirdi. SARS-CoV-2(koronavirüs hastalığı Covid-19'a neden olan virüs), en son eklenendir. DSÖ, Covid-19'u 30 Ocak'ta uluslararası öneme sahip bir halk sağlığı acil durumu ve 11 Mart 2020'de bir pandemi ilan etti (de Wit ve ark., 2016). Covid-19 pandemisi rekor hızda ilerlemeye devam ederken, SARS-CoV-2 ve Covid-19 hakkındaki bilimsel bilginin hızı ve hacmi de buna paralel olarak hızlı ve emsalsizdir. 9 Nisan 2020 itibariyle, DSÖ, yaklaşık 1800 makalenin PubMed endeksli dergilerde yer aldığı, 5300'den fazla yayın dâhil olmak üzere şaşırtıcı bir şekilde Covid-19 yayınlarının bibliyografik veri tabanını düzenli olarak güncelledi (CSGICT, 2020).

Pandemi tarihinde ilk kez, bilim adamları, bulaşıcı hastalık uzmanları, halk sağlığı uzmanları, politika yapıcılar ve genel halk arasında hızlı ve gerçek zamanlı bir bilgi iletişimi ve bilgi paylaşımı ağı bu denli hızlı ve etkili sağlanmış oldu (Chung ve ark., 2021). Mevcut Covid-19 pandemisi ve onun korkunç küresel etkisi, ortaya çıkan bulaşıcı hastalıkların potansiyel zararını hatırlatıyor. Neyse ki, bugün dünya bu ortaya çıkan canavarla savaşmak için daha donanımlı. Covid-19, şüphesiz, hayatımızda ilk kez görülen bir salgın çeşididir (ECDPC, 2020). İnsanlık, bu süreçte aşırı belirsizlik anlarına ve benzeri görülmemiş bir

küresel sağlık krizine tanık oluyor. Bu pandeminin nereye gittiğini öngörmek imkânsız olsa da, kesinlikle bulaşıcı hastalıklar tarihinde yeni bir bölüm başlamıştır (WHO, 2020b).

Covid-19'a neden olan koronavirüs olan SARS-CoV-2'nin genetik dizisi, 11 Ocak 2020'de yayınlandı ve hastalığa karşı bir aşı geliştirmek için yoğun küresel Ar-Ge faaliyetini tetikledi. Covid-19 pandemisinin insani ve ekonomik etkisinin ölçeğini hızlandırmak için yeni paradigmlar aracılığıyla yeni nesil aşı teknoloji platformlarının değerlendirilmesini sağlıyor(8). İlk Covid-19 aşı 16 Mart 2020'de gönüllülerin katılımı ile benzeri görülmemiş bir hızla insan klinik testlerine girdi. Salgın Hazırlık Yenilikleri Koalisyonu (CEPI), küresel sağlık yetkilileri ve aşı geliştiricilerle birlikte Covid-19'a karşı aşuların geliştirilmesini desteklemek amacı ile yoğun mesailer harcayarak çalışmalarını sürdürmektedirler (WHO, 2020c).

Aşular, bireylerden ziyade toplulukları sağlıklı tutar. Aşular milyonlarca hayat kurtarır. Aşı, virüsle savaşmak için vücudun doğal savunma sistemini destekleyerek virüslerle savaşmasında daha etkili hale gelmesini sağlar (WHO, 2021d). İnsanlar yeni tip koronavirus (Covid-19) hastalığına karşı aşılandığında, virüs kişiden kişiye bu kadar kolay bulaşamaz. Dolayısıyla toplumun "toplum bağışıklığı veya "sürü bağışıklığı" olarak adlandırılan Covid-19'a yakalanma olasılığı daha düşük olur. Böylece bağımlı insanların aşılınması sayesinde Covid-19 virüsünün yayılma hızı engellenecektir (Aschwanden, 2021). Yüksek aşılama oranları, bebekler, yaşlılar, hamileler, birinci basamak sağlık çalışanları ve bağışıklık sistemi zayıf, henüz tam aşılınmamış her yaşta insan gibi hassas popülasyonun yanı sıra tüm bireyleri korur (Polack ve ark., 2020).

YÖNTEM

Atletlerin yeni tip koronavirüse (Covid-19) yakalanma kaygısı ve covid-19 aşısına yönelik tutumlarının incelenmesinin amaçlandığı betimsel bir çalışma olan bu araştırma, tarama modellerinden ilişkisel tarama modeline uygun olarak gerçekleştirildi (Kalaycı, 2009; Karasar, 2018).

Tarama modelleri; geçmişte veya halen var olan bir durumu, var olduğu şekli ile betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarından biridir. Bu çalışmada örneklem seçimi, uygun (convenience) örnekleme modeline uygun olarak yapıldı (Kalaycı,2009; Karasar, 2018).

Sosyal bilimlerde en yaygın kullanılan örnekleme türlerinden biri uygun örneklemedir. Uygun örnekleme yönteminde, araştırmacılar katılımcıları ulaşması kolay, araştırma için uygun ve gönüllü bireylerden seçmektedir. Uygun (convenience) örnekleme; araştırmaya hız kazandıran bir yöntemdir. Çünkü bu yöntemde araştırmacı, yakın ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer. Bu örnekleme yöntemi çoğu zaman araştırmacının diğer örnekleme yöntemini kullanma olanağının olmadığı durumlarda kullanılır. Bu yöntemde yanlılık fazladır.

Örnekleme seçilme olasılığı bilinmez. En iyi veya en kötü seçenek olabilir (Kalaycı, 2009; Karasar, 2018).

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki atletler oluştururken; örneklemini ise araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen ve yaşları 18 (yıl) ile 36 (yıl) arasında değişen 340 atlet oluşturdu.

Araştırmada, araştırmacılar tarafından araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanan ve katılımcıları tanımlayıcı bilgiler içeren demografik değişkenler formu ile birlikte Tekkurşun-Demir ve arkadaşları (Demir ve ark., 2020) tarafından geliştirilen "Sporcuların Yeni Tip Koronavirüse (Covid-19) Yakalanma Kaygısı Düzeyi Ölçeği" ve Geniş ve arkadaşları (Geniş ve ark., 2020) tarafından geliştirilen "Covid-19 Aşısına yönelik Tutumlar Ölçeği" temel veri toplama araçları olarak kullanıldı.

Araştırmanın amacına uygun olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan bu formda, sporcuların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, sportif deneyim süresi, aşı olma durumu ve Covid-19'a yakalanma durumunu içeren değişkenlere yer verildi.

Tekkurşun-Demir ve arkadaşları (Demir ve ark., 2020) tarafından geliştirilen Yeni Tip Koronavirüse (Covid-19) Yakalanma Kaygısı Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, bireysel kaygı (11 madde) ve sosyalleşme kaygısı (5 madde) olmak üzere 2 alt boyut, toplam 16 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte bulunan ifadeler "Kesinlikle katılmıyorum (1)", "Katılmıyorum (2)", "Kararsızım (3)", "Katılıyorum (4)", "Kesinlikle katılıyorum (5)" şeklinde değerlendirilmektedir ve ölçekten edilen puanların yüksek olması koronavirüs fobisinin yüksekliğini gösterirken, düşük olması ise koronavirüs fobisinin düşüklüğünü gösterir. Tekkurşun-Demir ve arkadaşları (Demir ve ark., 2020) tarafından ölçeğin Cronbach Alfa katsayıları Bireysel Kaygı alt boyutu için ,90; Sosyalleşme Kaygısı alt boyutu ,84 ve ölçek toplamı için ,92 olarak bulunmuştur (Demir ve ark., 2020). Bizim çalışmamızda ise cronbach alpha katsayıları Bireysel Kaygı alt boyutu için ,84; Sosyalleşme Kaygısı alt boyutu ,81 ve ölçek toplamı için ,83 olarak hesaplandı.

Geniş ve arkadaşları (Geniş ve ark., 2020) tarafından geliştirilen Covid-19 Aşısına Yönelik Tutumlar Ölçeği, 9 maddeli olup, iki alt boyuta (olumlu ve olumsuz tutum) sahiptir. Ölçekte bulunan ifadeler "Kesinlikle katılmıyorum (1)", "Katılmıyorum (2)", "Kararsızım (3)", "Katılıyorum (4)", "Kesinlikle katılıyorum (5)" şeklinde değerlendirilmektedir. Olumsuz tutum alt boyutlarındaki maddeler ters olarak puanlanmaktadır. Ölçek alt boyutundaki madde puanlarının toplanmasıyla elde edilen toplam puanın o alt boyuttaki madde sayısına bölünmesiyle 1-5 arasında bir değer elde edilir. Olumlu tutum alt boyutundan alınan yüksek puanlar, aşıya yönelik tutumun olumlu olduğunu göstermektedir. Olumsuz tutum alt boyutundaki maddeler ters çevrildikten sonra hesaplanır ve bu alt boyut puanlarındaki yükseklik, aşıya karşı olumsuz tutumun daha az olduğunu göstermektedir (Geniş ve ark.,

2020). Geniş ve arkadaşları (Geniş ve ark., 2020) çalışmalarında Covid-19 Aşısına Yönelik Tutumlar Ölçeğinin Cronbach Alfa katsayıları Olumlu Boyutu için ,96, Olumsuz Boyutu için ,78 olarak bulunurken; bizim çalışmamızda ise Covid-19 Aşısına Yönelik Tutumlar Ölçeğinin Cronbach Alfa katsayıları Olumlu Boyutu için ,91, Olumsuz Boyutu için ise ,82 olarak hesaplandı.

Araştırmadaki veri toplama süreci Covid-19 salgını süreci nedeniyle dijital ortamda çevrimiçi olarak gerçekleştirildi. Veri toplama formu dijital ortamda araştırmacılar tarafından hazırlanarak ve çeşitli haberleşme araçları, sosyal medya uygulamaları ve çeşitli dijital ortamlardan katılımcılara ulaştırıldı. Araştırmanın içeriği hakkındaki tüm bilgiler, veri toplama aracı katılımcılara gönderilmeden hemen önce yine çevrimiçi dijital ortamlardan katılımcılar ile paylaşıldı. Araştırmaya katılımında gönüllük ilkesi esas alındı.

Verilerin çözümlenmesi Windows için SPSS 22.0 istatistik paket programında yapıldı. Demografik bilgiler ve veri toplama araçlarından elde edilen parametreler için aritmetik ortalama (X), standart sapma (Ss.), maksimum (Maks.) ve minimum (Min.) değerler belirlendi. Verilerin normallik dağılımlarını saptamak için Kolmogorov-Smirnov normallik testi ve basıklık-çarpıklık değerleri hesaplandı. Tablo 1’de de görüldüğü gibi parametrik testlerin varsayımlarının sağlanmasının ardından, bağımsız gruplar arası farklılıklar bağımsız örneklem t-testi (Independent Samples T-Test) ve tek yönlü varyans analizi ile birlikte post hoc LSD ve Bonferroni testleri (One-Way-ANOVA – LSD ve Bonferroni Post Hoc Test) kullanılarak belirlendi. LSD (en önemsiz fark) yöntemi standart t-testlerini mümkün olan tüm grup ortalaması çiftlerine uygular. LSD testi farklılığın belirleneceği grup sayısının (k means) 3’ten fazla olması durumunda tercihi sakıncalı görülen bir post-hoc istatistiğidir. Matematiksel olarak da I. tip hataya karşı oldukça korunmasız bir özellik taşımaktadır. Çünkü, I. tip hata düzeyi (α) %5 seçilmesine karşın, grup sayısı arttıkça grup başına hata miktarı da artmaktadır. Bundan dolayı, karşılaştırması yapılan grup sayısının çok olması veya 3’ten fazla olması durumunda LSD çoklu karşılaştırma istatistiğinin kullanılmaması gerekmektedir. Araştırmada istatistiksel anlamlılık düzeyi ise $p < 0.05$ olarak kabul edildi (Alpar, 2004; George ve Mallery, 2010).

Araştırma kapsamında Dicle Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kuruldan 29/12/2021 tarih ve 203071 sayılı etik onay alındı. Araştırmaya katılan sporculara ölçek formunda bulunan ifadelerden önce araştırmanın içeriği tüm detayları ile anlatıldı ve bilgilendirilmiş gönüllü onam formu sunuldu. Ayrıca sporculara araştırma verilerinin gizli tutulacağı ve sadece araştırmacılar tarafından kullanılacağı belirtildi.

BULGULAR**Tablo:1** Atletlerin Ölçeklerden Elde Ettikleri Puanların Kolmogorov-Smirnov Normallik Dağılımı Testi Sonuçları

Boyut ve Alt Ölçek	İstatistik	Sd.	p	Basıklık	Çarpıklık
Covid-19 Fobisi(Toplam)	,362	340	,000	-1,426	,541
Bireysel Kaygı(Alt Boyut)	,161	340	,000	,356	-,154
Sosyalleşme Kaygısı(Alt Boyut)	,324	340	,000	-1,113	,568
Aşı Tutumu(Toplam)	,388	340	,000	-,454	-,687
Olumlu Tutum(Alt Boyut)	,149	340	,000	-,444	,735
Olumsuz Tutum(Alt Boyut)	,176	340	,000	-1,222	-,374

Tablo 1' incelendiğinde; araştırmaya katılan atletlerden elde edilen değerlerinin tamamının Kolmogorov-Smirnov normallik dağılımı testi ve basıklık-çarpıklık değerleri sonuçlarına göre normal bir dağılıma sahip oldukları açıkça görülmektedir. Basıklığa ve çarpıklığa ilişkin değerlerin alan yazında farklı aralıklarda değerlendirildiği görülmekle birlikte; ± 2 aralığındaki değerlerin (George ve Mallery, 2010) ve ± 3 aralığındaki değerlerin (Kalaycı, 2009) normal dağılımın bir yansıması olduğu kabul edilmektedir.

Araştırmaya ait diğer tüm bulgular sırasıyla Tablo 2, Tablo 3, Tablo 4, Tablo 5, Tablo 6, Tablo 7, Tablo 8, Tablo 9, Tablo 10 ve Tablo 11'de detaylı olarak sunulmaktadır.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Atletlere Ait Tanımlayıcı Değişkenlerin Dağılımları

Değişken	f(Frekans)	%(Yüzde)
Cinsiyet		
Erkek	202	59,4
Kadın	138	40,6
Eğitim Durumu		
İlköğretim Mezunu	34	10,0
Ortaöğretim Mezunu	102	30,0
Yükseköğretim Mezunu	204	60,0
Covid-19'a Yakalanma Durumu		
Evet	95	27,9
Hayır	245	72,1
Aşı Olma Durumu		
Evet	114	33,5
Hayır	226	66,5
Toplam	340	100,0

f: Frekans, %: Yüzde

Tablo 2 incelendiğinde; araştırmaya katılan atletlerin %40,6'sı kadın(n=138), %59,4'ü erkekti (n=202). Atletlerin %10,0'ü ilköğretim mezunu (n=34), %30,0'ü ortaöğretim mezunu (n=102) ve %60,0'ü yükseköğretim mezunu (n=204) durumundaydı. Sporcuların %27,9'u Covid-19'a daha önce en az bir kez yakalanmışken(n=95), %72,1'i de Covid-19'a daha önce hiç yakalanmamıştı. Buna ek olarak; sporcuların %33,5'i en az bir doz Covid-19 aşılıyken (n=114), %66,5'i ise Covid-19 aşılı değildi (n=226).

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Atletlerin Yaş ve Sportif Deneyim Süreleri

Parametre (Birimi)	n	Min.	Maks.	\bar{X}	Ss.
Yaş(yıl)	340	18,0	35,0	21,9	4,6
Sportif Deneyim(yıl)	340	5,0	25,0	9,6	4,9

X: Ortalama, Ss.: Standart Sapma, Min.: Minimum, Maks.: Maksimum

Tablo 3'e göre araştırmaya katılan atletlerin yaş değerleri ortalama 21,9±4,6 yıl, sportif deneyim süreleri ise ortalama 9,6±4,9 yıl olarak belirlendi.

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Atletlerin Covid-19 Fobisi Ölçeği ve Covid-19 Aşısına Yönelik Tutumlar Ölçeği'nden Elde Ettikleri Puanlar

Parametre(Puan)	n	Min.	Maks.	\bar{X}	Ss.
Covid-19 Fobisi(Toplam)	340	20,0	76,0	50,1	11,4
Bireysel Kaygı(Alt Boyut)	340	11,0	51,0	36,1	8,3
Sosyalleşme Kaygısı(Alt Boyut)	340	5,0	25,0	14,0	4,5
Aşı Tutumu(Toplam)	340	1,44	5,0	3,1	0,5
Olumlu Tutum(Alt Boyut)	340	1,0	5,0	3,3	1,0
Olumsuz Tutum(Alt Boyut)	340	1,0	5,0	2,9	0,8

X: Ortalama, Ss.: Standart Sapma, Min.: Minimum, Maks.: Maksimum

Tablo 4'e göre araştırmaya katılan atletlerin, Covid-19 fobisi ölçeğinden elde ettiği ortalama puan değerleri ölçek toplamı için 50,1±11,4 puan, bireysel kaygı alt boyutu için 36,1±8,3 puan ve sosyalleşme kaygısı alt boyutu için 14,0±4,5 puan olarak bulunurken; Covid-19 aşısına yönelik tutumlar ölçeğinden elde ettikleri ölçek toplam madde puan ortalama değeri için 3,1±0,5 puan, aşıya yönelik olumlu tutum alt boyutu için 3,3±1,0 puan ve aşıya yönelik olumsuz tutum alt boyutu için 2,9±0,8 puan olarak bulundu.

Tablo:5 Araştırmaya Katılan Atletlerin Cinsiyetlerine Göre Covid-19 Fobisi ve Covid-19 Aşısına Yönelik Tutum Değerlerinin Karşılaştırılması

Parametre(Puan)	Grup	n	\bar{X}	Ss.	t	Sd.	p
Covid 19 Fobisi(Toplam)	<i>Erkek</i>	202	49,9	12,1	-,323	338	,747
	<i>Kadın</i>	138	50,3	9,4			
Bireysel Kaygı(Alt Boyut)	<i>Erkek</i>	202	35,9	9,1	-,469	338	,639

	Kadın	138	36,3	7,1			
Sosyalleşme Kaygısı(Alt Boyut)	Erkek	202	14,0	4,7	,051	338	,960
	Kadın	138	14,0	4,2			
Aşı Tutumu(Toplam)	Erkek	202	3,1	0,5	1,764	338	,079
	Kadın	138	3,0	0,3			
Olumlu Tutum(Alt Boyut)	Erkek	202	3,3	1,0	-,410	338	,682
	Kadın	138	3,3	1,0			
Olumsuz Tutum(Alt Boyut)	Erkek	202	3,0	0,8	,595	338	,537
	Kadın	138	2,9	0,9			

*p<0.05

Tablo 5'e göre; araştırmaya katılan atletlerin cinsiyetlerine göre Covid-19 fobisi ve Covid-19 aşısına yönelik tutum değerlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği saptandı(p>0.05).

Tablo 6. Araştırmaya Katılan Atletlerin Eğitim Seviyelerine Göre Covid-19 Fobisi ve Covid-19 Aşısına Yönelik Tutum Değerlerinin Karşılaştırılması

Parametre(Puan)	Grup	n	\bar{X}	Ss.	Sd.	F	p
Covid 19 Fobisi(Toplam)	İÖ/1	34	52,4	12,1	2	1,819	,164
	OÖ/2	102	8,1	9,4			
	YÖ/3	204	50,1	12,1			
Bireysel Kaygı(Alt Boyut)	İÖ/1	34	38,8	8,4	2	2,808	,062
	OÖ/2	102	35,0	7,5			
	YÖ/3	204	36,2	8,7			
Sosyalleşme Kaygısı(Alt Boyut)	İÖ/1	34	13,6	4,6	2	1,060	,348
	OÖ/2	102	13,6	3,5			
	YÖ/3	204	14,3	4,9			
Aşı Tutumu(Toplam)	İÖ/1	34	3,1	0,3	2	1,570	,246
	OÖ/2	102	3,0	0,4			
	YÖ/3	204	3,1	0,3			
Olumlu Tutum(Alt Boyut)	İÖ/1	34	3,6	0,9	2	2,044	,131
	OÖ/2	102	3,2	1,0			
	YÖ/3	204	3,3	1,1			
Olumsuz Tutum(Alt Boyut)	İÖ/1	34	3,1	0,6	2	1,849	,159
	OÖ/2	102	2,8	0,8			
	YÖ/3	204	2,9	0,9			

*p<0.05, İÖ: İlköğretim, OÖ: Ortaöğretim, YÖ: Yükseköğretim

Tablo 6'ya göre; araştırmaya katılan atletlerin eğitim seviyelerine göre Covid-19 fobisi ve Covid-19 aşısına yönelik tutum değerlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği belirlendi (p>0.05).

Tablo 7. Araştırmaya Katılan Atletlerin Covid-19'a Yakalanma Durumlarına Göre Covid-19 Fobisi ve Covid-19 Aşısına Yönelik Tutum Değerlerinin Karşılaştırılması

Parametre(Puan)	Grup	n	\bar{X}	Ss.	t	Sd.	p
Covid 19 Fobisi(Toplam)	Evet	95	52,1	9,4	2,068	338	,039*
	Hayır	245	49,3	12,0			
Bireysel Kaygı(Alt Boyut)	Evet	95	38,0	7,5	2,633	338	,009*
	Hayır	245	35,3	8,6			
Sosyalleşme Kaygısı(Alt Boyut)	Evet	95	14,0	4,7	,382	338	,703
	Hayır	245	14,2	3,8			

Aşı Tutumu(Toplam)	<i>Evet</i>	95	3,3	0,3	-4,954	338	,000*
	<i>Hayır</i>	245	2,8	0,5			
Olumlu Tutum(Alt Boyut)	<i>Evet</i>	95	3,6	0,9	3,265	338	,001*
	<i>Hayır</i>	245	3,2	1,0			
Olumsuz Tutum(Alt Boyut)	<i>Evet</i>	95	3,0	0,8	-4,197	338	,000*
	<i>Hayır</i>	245	2,6	0,8			

*p<0.05

Tablo 7'ye göre; araştırmaya katılan sporcuların Covid-19'a yakalanma durumlarına göre Covid-19 fobisi ölçek toplam puan ortalaması ve Covid-19 fobisi bireysel kaygı alt boyutu puan ortalaması değerlerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilirken(p<0.05); Covid-19 fobisi sosyalleşme kaygısı alt boyutu puan ortalaması değerlerinin ise anlamlı bir farklılık göstermediği saptandı (p>0.05). Belirlenen bu farklılıkların her ikisinde de Covid-19'a daha önce en az bir kez yakalanan sporcuların Covid-19'a hiç yakalanmayan sporculardan daha yüksek puanlara sahip oldukları belirlendi(p<0.05). Buna ek olarak; araştırmaya katılan sporcuların Covid-19 aşısına yönelik tutumlarının ölçek toplam madde puan ortalaması değerlerinin, Covid-19 aşısına yönelik olumlu tutum alt boyutu madde puan ortalaması değerlerinin ve Covid-19 aşısına yönelik olumsuz tutum alt boyutu madde puan ortalaması değerlerinin de anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlendi. Belirlenen bu farklılıkların tamamında Covid-19'a daha önce en az bir kez yakalanan sporcuların Covid-19'a hiç yakalanmayan sporculardan daha yüksek puanlara sahip oldukları tespit edildi (p<0.05).

Tablo 8. Araştırmaya Katılan Atletlerin Covid-19 Aşısı Olma Durumlarına Göre Covid-19 Fobisi ve Covid-19 Aşısına Yönelik Tutum Değerlerinin Karşılaştırılması

Parametre(Puan)	Grup	n	\bar{X}	Ss.	t	Sd.	p
Covid 19 Fobisi(Toplam)	<i>Evet</i>	114	49,3	13,0	-,960	338	,338
	<i>Hayır</i>	226	50,5	10,5			
Bireysel Kaygı(Alt Boyut)	<i>Evet</i>	114	35,3	9,0	-1,186	338	,237
	<i>Hayır</i>	226	36,4	8,0			
Sosyalleşme Kaygısı(Alt Boyut)	<i>Evet</i>	114	13,9	5,2	-,239	338	,811
	<i>Hayır</i>	226	14,1	4,1			
Aşı Tutumu(Toplam)	<i>Evet</i>	114	3,0	0,6	-,996	338	,320
	<i>Hayır</i>	226	3,1	0,4			
Olumlu Tutum(Alt Boyut)	<i>Evet</i>	114	3,2	1,0	-,993	338	,322
	<i>Hayır</i>	226	3,3	1,0			
Olumsuz Tutum(Alt Boyut)	<i>Evet</i>	114	2,9	0,8	-,045	338	,964
	<i>Hayır</i>	226	2,9	0,8			

*p<0.05

Tablo 8'e göre; araştırmaya katılan atletlerin Covid-19 aşısı olma durumlarına göre Covid-19 fobisi ve Covid-19 aşısına yönelik tutum değerlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği saptandı (p>0.05).

Tablo 9. Araştırmaya Katılan Atletlerin Yaş ve Sportif Deneyim Süresi Değerleri ile Covid-19 Fobisi Puan Değerlerinin İlişkisi

Parametre		Covid 19 Fobisi(Toplam)	Bireysel Kaygı	Sosyalleşme Kaygısı
Yaş(Yıl)	<i>r</i>	,108*	,151**	-,006
	<i>p</i>	,046	,005	,917
	<i>n</i>	340	340	340
Sportif Deneyim(Yıl)	<i>r</i>	,125*	,149**	,040
	<i>p</i>	,022	,006	,461
	<i>n</i>	340	340	340

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

Tablo 9'a göre; araştırmaya katılan atletlerin yaş ve sportif deneyim süresi değerleri ile Covid-19 Fobisi toplam puan değerleri ve bireysel kaygı alt boyutu puan değerleri arasında zayıf kuvvette ve pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edildi ($p < 0.01$). Buna ek olarak; araştırmaya katılan atletlerin yaş ve sportif deneyim süresi değerleri ile sosyalleşme kaygısı alt boyutu puan değerleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmedi ($p < 0.05$).

Tablo 10. Araştırmaya Katılan Atletlerin Yaş ve Sportif Deneyim Süresi Değerleri ile Covid-19 Aşısına Yönelik Tutum Değerlerinin İlişkisi

Parametre		Aşı Tutumu(Toplam)	Olumlu Tutum	Olumsuz Tutum
Yaş(Yıl)	<i>r</i>	,013	,023	-,009
	<i>p</i>	,805	,671	,871
	<i>n</i>	340	340	340
Sportif Deneyim(Yıl)	<i>r</i>	,015	,101	-,082
	<i>p</i>	,778	,064	,130
	<i>n</i>	340	340	340

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

Tablo 10'a göre; araştırmaya katılan atletlerin yaş ve sportif deneyim süresi değerleri ile Covid-19 Aşısına Yönelik Tutumlar Ölçeğinden elde ettikleri puan değerleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadı ($p > 0.05$).

Tablo 11. Araştırmaya Katılan Atletlerin Covid-19 Fobisi Değerleri ile Covid-19 Aşısına Yönelik Tutum Değerlerinin İlişkisi

Parametre		Aşı Tutumu(Toplam)	Olumlu Tutum	Olumsuz Tutum
Covid-19 Fobisi (Toplam)	<i>r</i>	,389**	,320**	,083
	<i>p</i>	,000	,000	,124
	<i>n</i>	340	340	340
Bireysel Kaygı (Alt Boyut)	<i>r</i>	,340**	,285**	,068
	<i>p</i>	,000	,000	,214
	<i>n</i>	340	340	340
Sosyalleşme Kaygısı (Alt Boyut)	<i>r</i>	,357**	,284**	,087
	<i>p</i>	,000	,000	,110
	<i>n</i>	340	340	340

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

Tablo 11'e göre; araştırmaya katılan atletlerin Covid-19 fobisi değerleri ile Covid-19 aşısına yönelik toplam tutum değerleri ve Covid-19 Aşısına Yönelik olumlu tutum değerleri arasında orta kuvvette ve pozitif yönde anlamlı bir ilişki belirlendi ($p < 0.01$). Buna ek olarak; araştırmaya katılan atletlerin Covid-19 fobisi değerleri ile Covid-19 aşısına yönelik olumsuz tutum değerleri arasında ise anlamlı bir ilişki tespit edilmedi ($p > 0.05$).

TARTIŞMA

Bu araştırma ile atletlerin korona virüse yakalanma fobilerinin ve covid-19 aşısına yönelik tutumlarının incelenmesi hedeflenerek bu davranışları sergileyen kadın ve erkek bireylerin sosyolojik alt yapısının neler olduğu tespit etmek amaçlanmıştır. Çalışmamızda yer alan katılımcıların genel özellikleri tablolar halinde belirtilmiş ve anlamlılık düzeyleri incelenmiştir. Buna göre çıkan sonuçlar literatür bilgileri ışığında sayısal verilerle rasyonel bir değerlendirme yapılmıştır.

Katılımcıların Genel Özellikleri

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki atletler oluştururken; örneklemini ise araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen, yaşları 18 ile 35 arasında değişen 202 erkek ve 138 kadın olmak üzere toplam 340 atlet oluşturdu. Araştırmada, araştırmacılar tarafından araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanan ve katılımcıları tanımlayıcı bilgiler içeren demografik değişkenler formu ile birlikte Tekkurşun-Demir ve ark. (2020) tarafından geliştirilen "Sporcuların Yeni Tip Koronavirüse (Covid-19) Yakalanma Kaygısı Düzeyi Ölçeği" ve Geniş ve ark. (2020) tarafından geliştirilen "Covid-19 Aşısına Yönelik Tutumlar Ölçeği" temel veri toplama araçları olarak kullanıldı. Verilerin çözümlenmesi Windows için SPSS 22.0 istatistik paket programında yapıldı. Demografik bilgiler ve veri toplama araçlarından elde edilen parametreler için aritmetik ortalama, standart sapma, maksimum ve minimum değerler belirlendi. Verilerin normallik dağılımlarını saptamak için Kolmogorov-Smirnov normallik testi ve basıklık-çarpıklık değerleri hesaplandı. Parametrik testlerin varsayımlarının sağlanmasının ardından, gruplar arası farklılıklar bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizi ile birlikte post hoc LSD testleri kullanılarak tespit edildi. Araştırmada, istatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edildi.

Araştırmaya Katılan Atletlerin Cinsiyetlerine Göre Covid-19 Fobisi ve Covid-19 Aşısına Yönelik Tutum Değerlerinin Karşılaştırıldığında; araştırmaya katılan atletlerin cinsiyetlerine göre Covid-19 fobisi ve Covid-19 aşısına yönelik tutum değerlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği saptandı ($p > 0.05$).

Araştırmaya Katılan Atletlerin Cinsiyetlerine Göre Covid-19 Fobisi ve Covid-19 Aşısına Yönelik Tutum Değerlerinin Karşılaştırılmasında; araştırmaya katılan atletlerin cinsiyetlerine göre Covid-19 fobisi ve Covid-19 aşısına yönelik tutum değerlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği saptandı ($p > 0.05$).

Araştırmaya Katılan Atletlerin Eğitim Seviyelerine Göre Covid-19 Fobisi ve Covid-19 Aşısına Yönelik Tutum Değerlerinin Karşılaştırılmasında; araştırmaya katılan atletlerin eğitim seviyelerine göre Covid-19 fobisi ve Covid-19 aşısına yönelik tutum değerlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği belirlendi ($p>0.05$).

Araştırmaya Katılan Atletlerin Covid-19'a Yakalanma Durumlarına Göre Covid-19 Fobisi ve Covid-19 Aşısına Yönelik Tutum Değerlerinin Karşılaştırılmasında; araştırmaya katılan sporcuların Covid-19'a yakalanma durumlarına göre Covid-19 fobisi ölçek toplam puan ortalaması ve Covid-19 fobisi bireysel kaygı alt boyutu puan ortalaması değerlerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilirken ($p<0.05$); Covid-19 fobisi sosyalleşme kaygısı alt boyutu puan ortalaması değerlerinin ise anlamlı bir farklılık göstermediği saptandı ($p>0.05$). Belirlenen bu farklılıkların her ikisinde de Covid-19'a daha önce en az bir kez yakalanan sporcuların Covid-19'a hiç yakalanmayan sporculardan daha yüksek puanlara sahip oldukları belirlendi($p<0.05$). Buna ek olarak; araştırmaya katılan sporcuların Covid-19 aşısına yönelik tutumlarının ölçek toplam madde puan ortalaması değerlerinin, Covid-19 aşısına yönelik olumlu tutum alt boyutu madde puan ortalaması değerlerinin ve Covid-19 aşısına yönelik olumsuz tutum alt boyutu madde puan ortalaması değerlerinin de anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlendi. Belirlenen bu farklılıkların tamamında Covid-19'a daha önce en az bir kez yakalanan sporcuların Covid-19'a hiç yakalanmayan sporculardan daha yüksek puanlara sahip oldukları tespit edildi ($p<0.05$).

Araştırmaya Katılan Atletlerin Covid-19 Aşısı Olma Durumlarına Göre Covid-19 Fobisi ve Covid-19 Aşısına Yönelik Tutum Değerlerinin Karşılaştırılmasında; araştırmaya katılan atletlerin Covid-19 aşısı olma durumlarına göre Covid-19 fobisi ve Covid-19 aşısına yönelik tutum değerlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği saptandı ($p>0.05$).

Araştırmaya Katılan Atletlerin Yaş ve Sportif Deneyim Süresi Değerleri ile Covid-19 Fobisi Puan Değerlerinin İlişkisinde; araştırmaya katılan atletlerin yaş ve sportif deneyim süresi değerleri ile Covid-19 Fobisi toplam puan değerleri ve bireysel kaygı alt boyutu puan değerleri arasında zayıf kuvvette ve pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edildi ($p<0.01$). Buna ek olarak; araştırmaya katılan atletlerin yaş ve sportif deneyim süresi değerleri ile sosyalleşme kaygısı alt boyutu puan değerleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmedi ($p<0.05$).

Araştırmaya Katılan Atletlerin Yaş ve Sportif Deneyim Süresi Değerleri ile Covid-19 Aşısına Yönelik Tutum Değerlerinin İlişkisine bakıldığında; araştırmaya katılan atletlerin yaş ve sportif deneyim süresi değerleri ile Covid-19 Aşısına Yönelik Tutumlar Ölçeğinden elde ettikleri puan değerleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadı($p>0.05$).

Araştırmaya Katılan Atletlerin Covid-19 Fobisi Değerleri ile Covid-19 Aşısına Yönelik Tutum Değerlerinin İlişkisinin incelenmesinde; araştırmaya katılan atletlerin Covid-19 fobisi

değerleri ile Covid-19 aşısına yönelik toplam tutum değerleri ve Covid-19 Aşısına Yönelik olumlu tutum değerleri arasında orta kuvvette ve pozitif yönde anlamlı bir ilişki belirlendi ($p<0.01$). Buna ek olarak; araştırmaya katılan atletlerin Covid-19 fobisi değerleri ile Covid-19 aşısına yönelik olumsuz tutum değerleri arasında ise anlamlı bir ilişki tespit edilmedi($p>0.05$).

COVID-19 pandemisi, tartışmasız, insanlığın bir bütün olarak mevcut bin yılda yüzleşmek zorunda kaldığı en büyük küresel zorluktur. Pandemiye bu kadar kalıcı ve zahmetli yapan şey, virüsü olan hastaların tipik olarak hastalığın ilerleyen dönemlerinde ciddi solunum semptomları geliştirmesi ve uzun kuluçka süresi nedeniyle virüsü günlerce taşıdıklarını veya hiç fark etmemesidir.

Bir çalışmada Reiter ve ark. (2020), Mayıs ayında genç atletlere yönelik COVID-19 aşısına yönelik tutumları incelediğinde, katılımcıların %69'unun aşı hakkında olumlu görüşlere sahip olduğu tespit edilmiştir (20).

Bir başka çalışmada Kwok ve ark. (2020), Hong Kong'da Mart-Nisan ayları arasında genç sporcuların aşıya yönelik tutumlarını incelediklerinde, %63'ünün aşıya yönelik olumlu tutuma sahip olduğu saptanmıştır (Kwok ve ark., 2020).

ABD'de Poque ve ark. (2020), atletlerden oluşan katılımcıların %68'inin aşıya karşı olumlu tutuma sahip olduğu tespit edilmiştir (Poque ve ark., 2020).

Türkiye'de Eylül ayında Köse ve ark. (2020), sporcuların yer aldığı katılımcıların %68,6'sının COVID-19 aşısına karşı olumlu tutuma sahip olduğu tespit edilmiştir (Köse ve ark., 2020).

Profesyonel sporcuların COVID19 aşısına karşı olumlu tutuma sahip oldukları bulunmuştur. Al-Mohaithef ve ark. (2020) Suudi Arabistan'da, düzenli olarak spor yapan katılımcıların %64,7'sinin COVID-19 aşısına karşı olumlu bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır (Al-Mohaithef ve ark., 2020).

Farklı farklı 27 ülkeden yaklaşık 20.000 yetişkinin katıldığı Dünya Ekonomik Forumu-Ipsos anketi, katılımcıların %74'ü COVID-19 aşısı bulunduğu yaptıracaklarını belirtmişlerdir. Ayrıca olumlu görüşlerin de olduğu ifade edilmiştir (Dai, 2020).

Çoğu batı ülkesinde sporcuların aşıya yönelik tutumları farklılık göstermekle birlikte çoğunluğun %59-75 olumlu yönde olduğu belirtilmektedir. Bu çalışmada, katılımcıların aşıya karşı orta düzeyde olumlu tutuma sahip oldukları bulunmuştur (Lazarus ve ark., 2020). Çalışmamızın sonuçları literatürle benzerlik göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Aşılama, tarihteki en başarılı halk sağlığı müdahalelerinden biridir ve hastalığın ilerlemesini engelleyerek hastalıkların önlenmesinde önemli bir rol oynar. Bu nedenle,

COVID-19 gibi dünya çapında büyük bir maddi ve manevi yük getiren bir hastalığa aşı üretilmesi, küresel olarak beklenen bir olaydır. Özellikle devlet yetkililerinin sosyal medyada aşı ile ilgili görüşleri ve sosyal medyada aşı ile ilgili olumlu haberler, toplumun aşırı koronavirüsün kısıtlamalarından kurtulmanın bir yolu olarak görmesine neden olmuştur. Tüm bunlar göz önüne alındığında, bu çalışmada bireylerin aşırıya yönelik olumlu tutum sergilemeleri beklenmektedir. Mevcut tıbbi tedavi ve aşı yokluğunda, ortaya çıkan COVID-19 salgını ancak büyük ve hızlı davranış değişikliği ile kontrol altına alınabilir. Bunu başarmak için, farklı bireylerin riski nasıl algıladıklarını ve onları buna göre hareket etmeye neyin teşvik ettiğini sistematik olarak izlemeli ve anlamalıyız.

KAYNAKLAR

Al-Mohaithef, M., Padhi, B. K. (2020). Determinants of COVID-19 vaccine acceptance in Saudi Arabia: a web-based national survey. *Journal of multidisciplinary healthcare*, 13, 1657.

Alpar, R. (2014). Uygulamalı istatistik ve geçerlik-güvenirlilik: spor, sağlık ve eğitim bilimlerinden örneklerle (3. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.

Aschwanden, C. (2020). The false promise of herd immunity for COVID-19. *Nature*, 26-28.

Chung, J.Y., Thone, M.N., Kwon, Y. J. (2021). COVID-19 vaccines: The status and perspectives in delivery points of view. *Advanced drug delivery reviews*, 170, 1-25.

Coronaviridae Study Group of the International Committee on Taxonomy of Viruses. The species Severe acute respiratory syndrome-related coronavirus: classifying 2019-nCoV and naming it SARS-CoV-2. *Nat Microbiol* 2020 Apr;5(4):536-544.

Dai, D. (2020). Three in four adults globally say they'd get a vaccine for COVID-19—but is this enough?. In *World Econ. Forum*. <https://www.weforum.org/press/2020/08/three-in-four-adults-globally-say-they-d-get-a-vaccine-for-covid-19-but-is-this-enough>.

De Wit, E., Van Doremalen, N., Falzarano, D., Munster, V.J. (2016). SARS and MERS: recent insights into emerging coronaviruses. *Nature Reviews Microbiology*, 14(8), 523-534.

Erkekoğlu, P., Köse, S. B. E., Balcı, A., Yirün, A. (2020). Aşı kararsızlığı ve COVID-19'un etkileri. *Literatür Eczacılık Bilimleri Dergisi*, 9(2), 208-220.

European Centre for Disease Prevention and Control. Novel coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic: increased transmission in the EU/EEA and the UK – sixth update – 12 March 2020. Stockholm: ECDC; 2020. <https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/RRA-sixth-update-outbreak-of-novel-coronavirus-disease-2019-COVID-19.pdf>. Erişim Tarihi: 10 Nisan 2020.

Geniş, B., Gürhan, N., Koç, M., Geniş, Ç., Şirin, B., Çirakoğlu, O. C., Coşar, B. (2020). Development of perception and attitude scales related with COVID-19 pandemic. *Pearson journal of social sciences-humanities*, 5(7), 306-328.

George, D. (2011). *SPSS for windows step by step: A simple study guide and reference*, 17.0 update, 10/e. Pearson Education India.

Gravetter, J. F., Forzano, L. B. (2012). *Research methods for the behavioral sciences* (4. Baskı). USA: Linda Schreiber-Ganster.

Kalaycı, Ş. (2009). *Spps Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ankara: Asil Yayınevi, 5.

Karasar, N. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Kwok, K.O., Li, K.K., Wei, W.I., Tang, A., Wong, S.Y.S., Lee, S.S. (2020). Are we ready when COVID-19 vaccine is available? Study on nurses' vaccine hesitancy in Hong Kong. medRxiv.

Lazarus, J.V., Ratzan, S.C., Palayew, A., Gostin, L.O., Larson, H.J., Rabin, K., El-Mohandes, A. (2021). A global survey of potential acceptance of a COVID-19 vaccine. Nature medicine, 27(2), 225-228.

Pogue, K., Jensen, J.L., Stancil, C.K., Ferguson, D.G., Hughes, S.J., Mello, E. J., Poole, B.D. (2020). Influences on attitudes regarding potential COVID-19 vaccination in the United States. Vaccines, 8(4), 582.

Polack, F. P., Thomas, S. J., Kitchin, N., Absalon, J., Gurtman, A., Lockhart, S., Gruber, W. C. (2020). Safety and efficacy of the BNT162b2 mRNA Covid-19 vaccine. New England journal of medicine.

Reiter, P. L., Pennell, M. L., Katz, M. L. (2020). Acceptability of a COVID-19 vaccine among adults in the United States: How many people would get vaccinated?. Vaccine, 38(42), 6500-6507.

Tekkurşun G., Cicioğlu, H., İlhan, E. (2020). Sporcuların yeni tip koronavirüse (Covid-19) yakalanma kaygısı ölçeği (SYTKYKÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Journal of Human Sciences, 17(2).

World Health Organization. Disease outbreaks by year. <https://www.who.int/csr/don/archive/year/en/>. Erişim Tarihi: 20 Nisan 2020a.

World Health Organization. DRAFT landscape of COVID-19 candidate vaccines — 20 March 2020. <https://www.who.int/blueprint/priority-diseases/key-action/novel-coronavirus-landscape-ncov.pdf>. Erişim Tarihi: 10 Nisan 2020c.

World Health Organization. Global research on coronavirus disease (COVID-19). <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/global-research-on-novel-coronavirus-2019-ncov>. Erişim Tarihi: 20 Nisan 2020.

Wuhan Municipal Health Commission. (2019) Report of clustering pneumonia of unknown aetiology in Wuhan City. <http://wjw.wuhan.gov.cn/front/web/showDetail/2019123108989> [inChinese]. Erişim Tarihi: 10 Nisan 2020